

The BRITISH ESPERANTIST.

THE OFFICIAL ORGAN OF THE BRITISH ESPERANTO ASSOCIATION.

VOL^o XIII. N-RO 150.

JUNIO, 1917.

PREZO 3 PENCOJ.

KOSTO DE ABONO.—*En Granda Britujo*, afrankite: por unu jaro, 3 ŝilingoj; unu numero, 3 pencoj.

Eksterlande, afrankite: por unu jaro, \$0.75, fr. 4.50; laŭ internacia mono, Sm. 1.50.

Abonoj estas akceptataj ĉe la komenciĝo de ĉiu monato, kaj devas esti pagataj per poŝtmandato aŭ Ĉekbanka transpagilo. Sin turni al la Sekretario, 17, *Hart-street, London, W.C.1.*

REDAKCIO.—Manuskriptojn, k.t.p., oni volu sendi al la Redaktora Komitato, 17, *Hart-street, London, W.C.1.* Tradukantoj antaŭ ol sendi siajn verkojn volu ĉiam certiĝi, se necese, ĉu la aŭtoro aŭ la originalaj eldonintoj permesas la represigon.

Pri artikoloj la Komitato rezervas al si la rajton korekti la erarojn de stilo, k.t.p. Ordinare oni ne resendas artikolojn neakceptitajn.

ANONCOJ.—Pri anoncoj, sin turni al la Direkcio, **THE BRITISH ESPERANTIST**, 17, *Hart-street, W.C.1.*—Privataj anoncoj pri Esperantistaj naskiĝoj kaj edziĝoj estas enpresataj po 2 ŝilingoj por kvar linioj.

ENHAVO.

	Pago.
El la Biografio de D-ro Zamenhof, kun portreto...	45
Je la Memoro de Nia Majstro:	
Grava Propono kaj Ŝatoj	48
Diservo en Harecourt Church, London ...	49
La Lerneja Eksperimento en Eccles	52
Chronicle—Coming Events	53
B.E.A. Annual General Meeting	55
„ Guarantors, 1917, and Guarantee Supplementary Fund	55
„ Candidates for Membership, Examinations, Council Meeting, F.K.I.	56

El la Biografio de D-ro Zamenhof.

Artikolo granda parte elĉerpita el *Universo*, N-ro 6, 1910, kiun verkis D-ro Leono Zamenhof, frato de nia majstro. Ĝia angla traduko aperis en la lasta numero de *The Esperanto Monthly* kun aldonajo, kies Esperanta traduko, iomete ŝanĝita, troviĝas ĉi tie.

Lazaro Ludoviko Zamenhof

naskiĝis la 15an (laŭ la rusa kalendaro la 3an) de Decembro, 1859, en la urbo Bialystok (gubernia de Grodno). Liaj gepatroj estis Marko kaj Rozalio (naskita Sofer). Lia patro havis lernejon kaj krom tio donadis privatajn lecionojn de germana kaj franca lingvoj. De sia plej frua juneco Ludoviko Zamenhof ĉiam estis tre revema, pensema kaj impresebla, kaj oni konis lin kiel infanon eksterordinare kaj ĉiuflanke kapablan. Li komencis lerni tre frue: havante la aĝon de kvar jaroj, li jam bone legis kaj skribis.

Lia sano estis tre delikata, kaj en sia infaneco li ofte estis malfacile malsana. En Aŭgusto, 1869, li komencis la studadon en la Bialystoka Reala Lernejo; sed ĉar li tiam ne havis ankoraŭ la aĝon de plenaj ro jaroj (kion la leĝo tiam postulis), tial oni ne kalkulis al li tiun jaron, kaj efektiva lernanto de la unua klaso de la lernejo li povis fariĝi nur en 1870. En Decembro de 1873 liaj gepatroj transloĝiĝis Varsovion, kie lia patro akceptis la oficon de inspektoro de privata lernejo kaj baldaŭ poste ricevis la oficon de profesoro de la regna Varsovia Reala Lernejo. Laŭ la konsilo de konatoj la patro de Ludoviko decidis, ke li lernu la lingvojn latinan kaj grekan kaj daŭrigu sian studadon en gimnazio filologia. En Aŭgusto, 1874, li efektive ekzameniĝis en la Varsovia 2-a gimnazio kaj estis akceptita tien kiel lernanto de la 4a klaso.

Dum la tuta gimnazia tempo, kiel en Bialystok, tiel ankaŭ en Varsovio, Zamenhof estis ĉiam la unua en sia klaso. Li ĉiam estis sincere amata de ĉiuj siaj kolegoj. En ĉiuj demandoj lia opinio estis ĉiam rigardata kiel la plej aŭtoritata.

En la gimnaziaj jaroj lin varmege interesis diversaj sociaj demandoj. De la plej fruaj jaroj li revis pri la solvo de diversaj sociaj problemoj. Sed plej multe interesis lin

la problemo de intergentaj rilatoj.

kiu instigis lin al kreado de neŭtrala intergenta lingvo. En la komenco de la vintro de 1878 la primitiva formo de tiu lingvo estis preta, kaj Zamenhof kun siaj gimnaziaj kolegoj (en sia ĉambreto ĉe la strato Nowolipie Nr. 28) aranĝis feston, kiun ili nomis "Tago de vivigo de la universala lingvo."

Sed pro diversaj kaŭzoj la kolegoj de Zamenhof baldaŭ tute malvarmiĝis por la afero. Ili venis al la konvinko, ke, malgraŭ, ke tion faras la ĝis nun ĉiam aŭtoritata "Zamenhof mem," la kreado de lingvo estas infanaĵo, kiu por ili, kiel nun jam "maturaj homoj," ne konvenas. Al tio aliĝis ankoraŭ la cirkonstanco, ke la patro de Zamenhof rakontis pri la laboroj de sia filo al la direktoro de unu el la Varsoviaj gimnazioj, kaj tiu diris al la patro, ke lia filo estas por ĉiam perdita, ke lia laborado estas plej senduba simptomo de komenciĝanta nesaniĝebla frenezo. Zamenhof devis promesi al sia patro, ke li almenaŭ ne elpaŝos publike kun sia laboro, antaŭ ol li finos la studadon en la universitato kaj fariĝos kuracisto. Ĉio ĉi tio kaŭzis, ke Zamenhof decidis ne paroli plu kun iu pri sia ideo kaj labori tute izolite.

Lia Universitata Kurso.

En Junio, 1879, Zamenhof finis la kurson gimnazian, kaj en Aŭgusto li forveturis en la urbon Moskvo, por studi medicinon en la tiea universitato. Por ne esti ŝarĝo por siaj gepatroj, kies financa stato neniam estis sufiĉe bona, Zamenhof serĉis en Moskvo ian okupon, sed bedaŭrinde nenion povis trovi. Tial post du jaroj li forlasis Moskvon kaj revenis Varsovion, kie li daŭr-

igis sian studadon en la universitato. En Januaro, 1885, li finis la universitatan kurson kaj ricevis

diplomon de kuracisto.

Tiam, por komenci laborenspezi por sia vivo, li forveturis en tre malgrandan urbeton Wejseje (Suvalka gubernio), kie loĝis lia fratino Fanny Pikower kaj kie li komencis sian medicinan praktikadon. Sed, havante tro impreblan karakteron, li tro multe suferis morale en sia rolo de "kuracisto por ĉio"; ĉiufoje, kiam li al iu el siaj pacientoj ne povis helpi, aŭ des pli kiam iu el liaj pacientoj mortis, li faris al si akrajn riproĉojn, ke tio estas la kulpo de lia nebona kuracado; tial post kvarmonata praktikado en la urbeto li decidis elekti por si ian specialecon. Li revenis Varsovion kaj komencis tie perfektigi en kuracado de okuloj. Dum duono da jaro li laboris en la okulista apartaĵo de la Varsovia hebrea malsanulejo sub la gvidado de D-ro Kramsztyk.

Li fariĝas okulisto.

En la fino de 1885 li forveturis en la urbon Plock (kie tiam estis neniŭ okulisto), por provi tie kuracadon kiel okulisto kaj konvinkiĝi praktike, ĉu li sentas sin jam sufiĉe forta en la okulista scienco. Restinte tie dum 5 monatoj kaj konvinkiĝinte, ke multe ankoraŭ mankas al li, li en Majo, 1886, forveturis Vienon kaj dum kelke da monatoj fervore studis tie en la specialaj kursoj por okulistoj. En aŭtuno de 1886 li komencis okulistan praktikadon en Varsovio, en la loĝejo de siaj gepatroj (strato Muranowska Nr. 40).

De 1878 ĝis 1885 Zamenhof multe kaj fervore laboris super sia lingvo. En 1885 li decidis eldoni sian unuan lernolibron kaj komencis serĉi eldononton. Sed dum du jaroj li tute vane serĉis; malgraŭ, ke la libreto estis tre malgranda, neniŭ volis ĝin eldoni. Fine en 1887 li sukcesis ricevi prunte kelkan sumon da mono kaj eldonis mem sian unuan libron.

La gan de Aŭgusto, 1887, Zamenhof

edziĝis kun fraŭlino Klaro Silbernik.

(el Kovno) kaj aranĝis sian loĝejon en Varsovio ĉe la strato Przejazd Nr. 9. Lia edzino havis kelkan negrandan kapitalon, kaj la junaj geedzoj havis la plej bonajn esperojn. Sed, malgraŭ la plej modesta maniero de vivado, la kapitaleto baldaŭ disfandiĝis. Grandan parton de ĝi englutis la eldonado de la unuaj libroj, la anoncado en gazetoj, la dissendado de grandega nombro da senpagaj ekzempleroj al ĉiuj gazetoj de la mondo, al diversaj societoj, lernejoj, k.t.p.; la ceteran parton englutis la modesta vivado de la geedzoj, ĉar la nombro de la pacientoj de Zamenhof estis terure malgranda. En junio, 1888, naskiĝis la unua filo de Zamenhof, Adamo. En la mezo de 1889 el la tuta kapitaleto de la geedzoj ne restis plu eĉ unu kopeko. La bopatro de Zamenhof donis al li kelkan helpon, sed tio, kompreneble, sufiĉis nur por tre mallonga tempo. Tiam en aŭtuno de 1889 Zamenhof vole ne-vole devis decidi forlasi Varsovion kaj serĉi sian panon en la alia urbo, kie ne loĝis aliaj okulistoj kaj kie li sekve povus pli esperi laboren spezojn per sia profesio.

La forlaso de Varsovio estis por ambaŭ geedzoj ekstreme dolora kaj ĉiuj eĉ plej malgrandaj detaloj el tiu malgaja tempo ĝis nun vive restis en ilia memoro. Kvankam ambaŭ geedzoj ne estis naskitaj en Varsovio kaj kvankam ili tre malmulte ĝuis iam la urban vivon, tamen ili tiel varmege amis tiun urbon, ke la devigita forlaso de ĝi estis por ili kvazaŭ plej terura porĉiama ekzilo el la patrujo. Kun treege premita koro la edzino kun la infano forveturis en la urbon Kovno al sia patro kaj la edzo elveturis, por serĉi panon. La unua urbo, en kiu li haltis, estis Brest-Litovsk; sed tie oni klarigis al li, ke la urbo estas tro malriĉa; por ke specialisto-okulisto povu tie havi eĉ plej modestan panon por sia

familio. Tiam li venis en sian urbon de naskiĝo (Bialystok), ĉar kvankam tie loĝis jam okulisto, Zamenhof esperis tamen, ke la gepatra urbo alportos al li pli da feliĉo. Sed tie oni diris al li, ke la esperoj estas tre malgrandaj, ĉar "Bialystok ne havas konfidon al kuracisto, kiu ne fordonas sin tute al sia profesio kaj okupas sin per aferoj flankaj." Post kelkaj tagoj da restado en Bialystok Zamenhof aŭdis, ke la granda urbo Ĥersona (en la suda Rusujo) ne havas okuliston. Li telegrafis al unu Ĥersona konato, kaj ricevinte la respondon, ke tiel efektive estas, li entreprenis la malproksiman vojaĝon al Ĥerson. Li veturis tien kun la plej bonaj kaj viglaj esperoj. Sed, veninte tien, li sciigis, ke la informo, kiun li ricevis, estis malĝusta, ke en Ĥerson loĝas jam delonge okulisto kaj ellabori al si tie medicinan praktikon estos afero tre malfacila. Li tamen decidis jam resti tie kaj pacience provi ellabori al si panon.

La vivo en Ĥerson estis por Zamenhof tre malfacila. Malgraŭ, ke li prenis por si tre malgrandan loĝejon (strato Hannibalovska, domo de Tarle) kun tre malriĉa meblaro, kaj servanton li havis nur por kelkaj horoj ĉiutage, la tre malgranda sumo da mono, kiun li kunportis kun si, apenaŭ sufiĉis por unu monato. Ne dezirante akcepti por sia propra persono helpon de sia bopatro (al kiu, kiel ankaŭ al sia edzino, li nenion skribis pri la malfacileco de sia situacio), kaj dezirante elteni kiel eble plej longe, li aranĝis sian vivon tiamaniere, ke liaj elspezoj estu kiel eble plej malgrandaj, ekzemple li hejtis la fornon tre malmulte, tagmanĝis en plej malkara restoracio kaj ne ĉiutage, k.t.p. Malgraŭ la admonado de kelkaj Ĥersonaj konatoj, kiuj ripetadis al li, ke tiel longe, kiel li ne forĵetos sian fantaziaĵon kaj ne fariĝos kuracisto serioza, li neniam havos panon; malgraŭ la akraj riproĉoj, kiujn li ofte mem faradis al si, memorante pri sia edzino kaj infanoj, lia tempo kaj kapo restis okupitaj nur de Esperanto, kaj li ne perdis la esperon, ke ĉio estos bona. Al sia edzino, kiu dume naskis la duan infanon, Sofion, li skribadis plej konsolajn kaj esperigajn leterojn. Tamen post kvin monatoj da tre malfacila vivo li fine konvinkiĝis, ke li plu ne povos elteni. Kaj kiam lia boapstro, diveninte iamaniere la malfacilecon de lia situacio, insistis, ke li akceptu denove lian subtenon kaj reveturu Varsovion li tion faris, kaj en Majo, 1890, li

revenis Varsovion,

supozante, ke liaj malmultaj pacientoj eble ne forgesis lin, ke eble ankaŭ Esperanto donos al li kelkajn enspezojn, kaj ĉio kune, ligite kun la subtenado, promesita de la bopatro, eble donos al li la povon iamaniere elteni, ĝis lia situacio pliboniĝos.

Reveninte Varsovion, li rekomencis sian medicinan praktikadon ne malproksime de sia antaŭa loĝejo, en la domo. Nr. 21 de la strato Nowolipki; esperante havi kelkan helpan profiton, li prenis sur sin la eldonadon de la tiama gazeto

"Esperantisto,"

kiun la ĝistiamaj eldonantoj ne deziris daŭrigi. Sed la gazeto donis nur malprofiton, kiun kovri li ne povis; tial, sensukcese provinte aranĝi malgrandan akcian societeton, Zamenhof estis devigita anonci, ke li plu ne povas eldoni la gazeton. Tiam kun sia helpo aperis Trompeter, kiu ne sole prenis sur sin la eldonadon de la gazeto, sed ankaŭ destinis por Zamenhof pagon de 50 rubloj ĉiumonate por la redaktado.

Tamen la nombro de la pacientoj de Zamenhof ĉiam estis ankoraŭ terure malgranda, kaj Zamenhof venis al la konvinko, ke en granda urbo li neniam povos sin teni. Tre malgaje la geedzoj decidis denove forlasi Varsovion kaj serĉi feliĉon en urbo negranda. Ĉar oni diris al li, ke la urbo Grodno estas sufiĉe granda, por doni panon al unu okulisto, kaj ĉar lin tre allogis la

ideo vivi denove en la provinco, en kiu li naskiĝis, Zamenhof forveturis tien en Oktobro, 1893, por provi tie okulistan praktikadon. La komenco estis sufiĉe bona. Tial la 25an de Novembro Zamenhof revenis Varsovion por preni sian familion, kaj la 27an, en malgaja nebula tago, la geedzoj Zamenhof kun siaj du infanoj forlasis Varsovion, ŝajne jam por ĉiam. En la stacidomo diris al ili adiaŭ nur la patro kaj gefratoj de Zamenhof (la patrino mortis antaŭ unu jaro); el la amikoj aŭ konatoj estis neniuj.

Kvar jarojn la familio Zamenhof

loĝis en Grodno.

La unua tempo estis sufiĉe bona. La enspezoj estis ne grandaj, sed tamen sufiĉis por modesta vivado. Sed baldaŭ en Grodno enloĝiĝis alia okulisto, kaj la vivo fariĝis pli malfacila, ĉar Grodno ne sufiĉis por du okulistoj, kaj por "konkurado pro pano" Zamenhof ne estis kapabla. Zamenhof denove devis akceptadi helpon de sia bopatro. Kvankam la lasta donadis sian helpon tute volonte kaj sen riproĉo, Zamenhof tamen morale multe suferis de tio. La afero Esperanta ankaŭ iris tre malfacile. Pro artikoloj de Tolstoj, presitaj en la gazeto "Esperantisto," la rusa cenzuro malpermesis al ĝi la eniradon en Rusujon, kaj la gazeto, kies plimulto da abonantoj estis tiam Rusujanoj, devis malaperi. La "Biblioteko de Esperanto," kiun Zamenhof tiam eldonadis, ne havis sufiĉe da abonantoj, por kovri la elspezojn. Kun konstante streĉita cerbo Zamenhof serĉadis ian pandonan okupon por si kaj iun personon, kiu volus preni sur sin la daŭrigon de la Esperantaj eldonoj. Sed neniuj volis ion aŭdi pri tio. Fine S-ro Gernet el Odeso prenis sur sin la eldonadon de la gazeto (sub ŝanĝita nomo) kaj de la Biblioteko.

Vidante, ke la vivo en Grodno fariĝas por li ĉiam pli kaj pli malfacila, kaj konvinkinte, ke li nenie kaj neniam havos sian panon, se lia kapo estos fordonita ekskluzive al Esperanto, Zamenhof fine decidis fari la lastan provon. La decido estis por li tre turmenta, ĝi minacis pereigi la tutan esencon de lia vivo, sed li sentis tre bone, ke li nepre devas fari tiun provon, ĉar alie restas por li absolute nenia espero. Li decidis tute formeti de si por 2—3 jaroj la aferon Esperantan (daŭrigante sole la eldonadon de la "Adresaroj" kaj la plej necesan korespondadon) kaj dediĉi sin tute kaj ekskluzive al sia profesio. En Aŭgusto, 1897, li forveturis Vienon, por iom refreŝigi siajn medicinajn sciojn, kaj en Novembro li kun sia familio denove transloĝiĝis Varsovion. Li tie luis loĝejon en la plej malriĉa kvartalo de Varsovio (ŝtrato Dzika N-o 9, kie li loĝis ĝis 1915), kie neniuj kuracisto-specialistoj iam loĝis ĉar la pacientoj tie pagas tro malmulte, kaj pli bonstataj personoj ne volas tien veni. Li komencis akceptadi la malriĉajn pacientojn, dediĉadi al ili sian tutan atenton por akiri ilian konfidon; li penis per ĉiuj fortoj, ke oni forgesu, ke li estas aŭtoro de ia lingvo, ke oni vidu en li nur kuraciston.

Estas tute kompreneble, ke, malgraŭ ĉia penado, la unua tempo ne povis ankoraŭ doni ian bonan rezulton. Sed Zamenhof konsciis, ke por li tio estas la lasta, absolute la lasta provo, ke se li nun ne sukcesos, li havos plu nenan esperon en la vivo. Tial liaj nervoj estis tiam terure ekscititaj, kaj li fariĝis preskaŭ freneza. Ŝajnis al li tiam, ke tio estas la lastaj tagoj de lia vivo. Ĉiuj penoj de lia familio, por konsoli lin, estis vanaj. Ĉiumonate li devis akcepti de sia bopatro kelkan sumon da mono, kaj ĉiufoje tio estis por li infera sufero. Ĉar en Grodno liaj enspezoj estis pli grandaj kaj liaj elspezoj pli malgrandaj, tial li konstante faradis al si akrajn riproĉojn, kial li forlasis Grodnon. Al la suferoj financaj aliĝis ankoraŭ nostalgio, ĉar post kvarjara vivado en la provinco de sia naskiĝo Zamenhof jam ne sentis sin en Varsovio tiel hejme, kiel antaŭe. De

tempo al tempo li penadis konvinki sin mem, ke li tute ne faris la "frenezan" transloĝigon, ke ĉio estas sonĝo, ke li baldaŭ vekiĝos kaj vidos sin denove en sia Grodna loĝejo ĉe la strato Policejska.

Sed post la paso de unu jaro la cirkonstancoj fine komencis regule pliboniĝi. La nombro de la pacientoj de Zamenhof komencis regule kreski. Fine en la jaro 1903 Zamenhof atingis tiun feliĉan momenton, kiam liaj enspezoj jam tute kovris liajn elspezojn, kiam li kun ĝoja koro povis diri al sia bopatro: "mi plu ne bezonas helpon," kaj kiam li denove kun tute pura konscienco povis komenci energian laboradon por Esperanto. Tio estis eble la plej feliĉa jaro en la vivo de la geedzoj Zamenhof. En la jaro 1905 Zamenhof havis jam la eblon (la unuan fojon post 20 jaroj) fari al si kelksemajnan libertempon kaj entrepreni kun sia edzino vojaĝon al la Bulonja

Unua Internacia Kongreso de Esperanto.

Jen en tiu kongreso Zamenhof la unuan fojon renkontiĝis kun siaj ĉefaj adeptoj. En tiu malgranda kuracisto ili trovis tre modestan viron kun simpatia individueco. Eĉ li iris tien ne sen duboj pri tio, ĉu tiuj homoj, venintaj el diversaj terpartoj kun tiom malmulte por gvidi ilin krom siaj malgrandaj lernolibroj, povos kompreni unu la alian.

Sed tiuj duboj rapide forpasis. Kiel delegito post delegito stariĝis por alparoli la kunvenon—franco, anglo, germano, polo, Kanadano, Meksikano—tiel ili eksciis kun ĝojo, ke la lingvo, per kiu Zamenhof ĵus parolis al ili, aŭdata de multaj el ili por la unua fojo kaj plene komprenata, solvis la problemon de internacia lingvo; problemo, super kiu laboris la cerboj de filozofoj jam de multaj centjaroj.

Post la Kongreso D-ro Zamenhof vizitis Parizon, kie akceptis lin la Ministro de la Publika Instruado, kaj oni faris lin kavaliro de la Honora Legio.

En 1906 la Kongreso okazis en Genevo, kie Zamenhof parolis pri tiu idealo, kiu jam de ĝia naskiĝo akompanis Esperanton.

"Frateco kaj Justeco inter la Popoloj."

En 1907 li vizitis Anglujon por la Kongreso en Cambridge, kaj kiam en Londono oficiale akceptis lin en la Gildhalo Alderman (magistratano) Sir T. Vezey Strong, P.C. La triumfoj ricevitaj de Esperanto ĉe la suprenomitataj kongresoj ripetiĝis en 1908 en Dresdeno, 1909 en Barcelono, 1910 en Vaŝingtono, 1911 en Antverpeno, 1912 en Krakovo kaj 1913 en Berno. D-ro Zamenhof partoprenis en ĉiuj kolektiĝoj, kaj post ĉiu el ili tre plimultiĝis la adeptoj de la lingvo. Dum la kongresa periodo D-ro Zamenhof ricevis multe da favoroj kaj distingadoj. En 1911 la Reĝo de Hispanujo donacis al li la Ordenon de Isabella la Katoliko.

En 1914 li estis sur la vojo al la Deka Kongreso en Parizo, kiam subite komenĝis la milito, kaj li povis nur tre malfacile iri returne al sia patrujo.

D-ro Zamenhof el tre okupita vivo sukcesis trovi sufiĉe da tempo por ne malmulte da literaturaj laboroj. Inter ili estis la jenaj tradukoj: la tuta *Malnova Testamento*, *Hamlet* de Shakespeare, *Battle of Life* de Dickens, *Die Räuber* de Schiller, *Revizor* de Gogol, *Iphigenie auf Tauris* de Goethe, *Georges Dandin* de Molière, *Martha* de E. Orzeszko, krom multaj plimalongaj prozaĵoj kaj versaĵoj. Ankaŭ li verkis kelke da originalaj poemoj en Esperanto, kaj liaj publikaj paroloj, lingvaj artikoloj kaj *Esperanta Proverbaro* estas tre satataj de granda legantaro.

Priskribante la plimalfruajn jarojn de lia vivo, lia frato diris, ke li laboris tre multe, ĉar lian tutan tagon okupis lia profesio, kaj la tutan vesperon li laboris por Esperanto. Sed malgraŭ lia granda laborado kaj malgraŭ la malbona stato de lia sano li estis tute kon-

tenta. Li nur bedaŭris, ke lia tagnokto havas ne pli ol dudek kvar horojn. Lia korespondado sendube postulis grandegan parton de lia disponebla tempo pro tio, ke li tre malofte preterlasis leteron nerespondita.

La detaloj pri la sanostato de D-ro Zamenhof, kiujn antaŭ nelonge S-ro Privat publikigis en *Esperanto* (vidu la Feb. numeron de B.E.) iom preparis lian tutmondan amikaron por la sciigo pri lia morto. En letero al la Prezidanto de nia Asocio, S-ro Privat plue diras: "Same kun vi kaj ĉiuj britaj amikoj mi dolore sentas la perdon de nia amata Majstro. En Decembro lasta li min avertis pri sia baldaŭa morto, kaj vane mi klopodis por lin kuraĝigi, certigante lin, ke ni bezonas lian gvidadon post la milito por pli vasta agado. Sed la ĝenerala krizo de malamo kaj hombuĉado rompis lian koron. Li opiniis, ke estas nature, se li ne postvivis je tiom multaj samideanoj, kies morto lin profunde ĉagrenis. Pri H. Bolingbroke Mudie li ankoraŭ tre ofte parolis dolore, kaj ĉiam aldiris, ke tiom da maldolĉaj frapoj fine lin ankaŭ forprenos."

Tamen antaŭ ol li mortis, li vidis sian patrujon liberigita je aŭtokrata regado kaj forigitaj la malliberojn de sia propra gento. Kian parton eble havis lia vivlaboro en la enkonduko de nova tempo por Rusujo ni ne scias, sed tion ĉi ni bone scias, ke estis instruoj similaj al liaj, kiuj elvokis ĉe liaj samlandanoj la deziron al la libereco.

La Entombiĝo de D-ro Zamenhof.

La Varsoviaj Esperantistoj amase kunvenis hieraŭ por ĉeesti la funebran ceremonion kaj akompani al lia lasta hejmo D-ro Lazaro Ludoviko Zamenhof, kreinton de Esperanto, lingvo, kiu jam de multaj jaroj estas konata en la tuta mondo.

En la parto de la Reĝa strato kondukanta al N-ro 41, kie loĝis la mortinto, staris liaj amikoj kaj adeptoj. Je la 3a horo, la procesio formiĝis kaj trapasis la Reĝanstraton, la placon de Saksujo, la placon de l' Teatro, la stratojn Vierzbowa, Bielanska, Valewki, Nowolipie, Dzika kaj Gesia por alveni je la hebrea tombejo, strato Okopowa.

Ĉe la kapo de la procesio troviĝis la Varsoviaj Esperantistaj delegitoj, kiuj portis kronojn poste deponitajn sur la tombon.

Ĉe la mortintejo, la rabeno D-ro Poznanski faris varman paroladon apud la tombo. Li elokvente salutis la mortinton, kiu senhalte kaj nelacigeble laboradis. Dank' al la talento ricevita el Dio, li kreis Esperanton, tiamaniere helpante al la starigo de pli bona homaro.

Unu el liaj proksimaj kunlaborantoj, publicisto Leo Belmont, faris longan paroladon je la honoro de D-ro Zamenhof. En tiun ĉi tombon, li diris, oni deponas la mortintajn restaĵojn de la granda homo, sed vivanta estas lia animo, kun ni ĝi ĉiam restos, ĉar senmorta estas lia verko. Inter la multaj kvalitoj de la mortinto, la plej granda estis la modesteco tiel en la privata vivo kiel dum la naŭ internaciaj kongresoj, ĉe kiuj oni aranĝis por li kvazaŭ reĝan akcepton. Ĉie kaj ĉiam li restadis trankvila kaj modesta laboranto, kaj kvankam tra la tuta mondo li estis konata, li ŝajnis ignori sian gloron. Lia verko, ŝatita de multaj lingvaj eminentuloj, ne estas ankoraŭ sufiĉe komprenata en Polujo, sed proksimiĝas la momento, kiam Varsovio kaj la mondo komprenos la valoron kaj gravecon de la verko de D-ro Zamenhof por la homaro. Tio estos, kiam ĉe la proksima kongreso Varsovio vidos, ke el ĉiuj teranguloj alkuras la Esperantistoj por deponi sur la tombon de D-ro Zamenhof kortuŝajn kaj dankajn rememoraĵojn.

D-ro Grabowski, prezidanto de la pola Esp. societo, kaj D-ro Neubarth, reprezentanto de la germanaj Esperantistoj, ankoraŭ paroladis. Poste, la ĥoro de la sinagogo kantis funebrajn kantojn.—(El Pola gazeto *Głos*, 17 Aprilo, 1917.)—TRADUKO EL "ESPERANTO."

Je la Memoro de nia Majstro.

GRAVA PROPONO.

Ne plu estas eble dubi. La malgaja novaĵo estas vera. Nia kara Majstro ne plu estas.

Kiam aperis la seka noto en angla ĵurnalo, mi nepre volis kredi, ke estis eraro. La frato de la Majstro ja mortis antaŭ kelka tempo, oni eble prenis unu por alia. Tamen, tiu precizeco: hieraŭ, *yesterday*... La morgaŭan tagon, Esperantista amikino min vizitis; ekvidante ŝin, mi jam divenis la kaŭzon de ŝia vizito: ankaŭ ŝi estis leginta... Mi skribis al eminenta samideano en la urbo; lia respondo nur konfirmis la malgajan sciigon: el diversaj flankoj la novaĵo lin atingis... Kaj nun, hodiaŭ, venis tiu cirkulero de B.E.A.: Esperanta diservo je la memoro de D-ro L. L. Zamenhof, aŭtoro de Esperanto. Ĝia sobreco estas impresiga. Ni ne bezonas scii pli multe; ne necesas por ni, akompanigi la sciigon de reklamo aŭ resonantaj doloresprimoj. La doloro estas en nia koro... Kaj la vido de tiu simpla papero, forprenanta ĉiun dubon, fine aperigis la larmon, la larmon de profunda bedaŭro, kaj murmurigis min: "Kompatingulo!" Kaj mi scias, ke en ĉiuj partoj de la mondo, en koroj de centmiloj da homoj, estas nun la sama silenta, respektplena doloro, en centmiloj da okuloj aperis larmo de bedaŭro kaj kompato.

Kiam li estis knabo, la intergenta malpaciĝo en lia naskiĝurbo lin doloris, kaj li faris sian grandan revon... Kaj jaroj pasis, kaj li donis al la mondo sian verkon de geniulo kaj homamanto... Kaj li daŭrigis revin, li revis pri la dolĉaj fruktoj de sia elpenŝaĵo, li revis pri homaramo, pri frateco! Kaj liaj disĉiploj, liaj centmiloj da disĉiploj, revis kun li... La elreviĝo estis terura!

Kaj tial mi kompategas nian bonan Majstron. Li, kiu de siaj plej junaj jaroj senhalte laboris por krei instrumenton de mondpaco, fermis por ĉiam siajn okulojn sur spektaklon de mondsangado kaj buĉado kiel neniam, en siaj plej mallumaj momentoj de dubo, li estus povinta antaŭvidi. Tra la tuta mondo, intermortigado de homoj. Lia patrolando en la manoj de malamikoj, lia urbo okupita, ĉirkaŭ li mizero, ruino, malsato, ĉiuj teruraĵoj de milito... La frapo estis tro forta, lia jam delikata sano ne povis kontraŭstari, li diris adiaŭ al la mondo, kiu ne jam estis matura por ricevi la benon, kiun li revis por ĝi.

Kara Majstro, malmultaj amikoj povis vin akompani al via lasta ripozejo, malmultaj floroj esti demetitaj sur vian tombon, malmultaj doloresprimoj senditaj al viaj karaj edzino kaj infanoj. La "muroj... inter la popoloj dividitaj" ne plu estas nur imagaj; la terura mondmilito starigis murojn realajn, murojn de mortiga metalfadeno, kaj viaj malproksimaj amikoj ne povis transiri ilin. Sed ĉiu en sia koro, ĉiu en sia hejmo, kiel ajn malproksimaj ili estis de vi, sentis la doloron de via foriro kaj honoros eterne vian memoron. Via verko ne mortis, kara Doktoro Zamenhof; kaj je tiu solena horo, kiam ĵus fermiĝis via tombo, mi ne pensas tro promesi dirante, ke la tuta Esperantistaro fervore klopodos, por ke via admirinda kreaĵo daŭrige vivu kaj konu la gloron de la fina triumfo... Kara Majstro, oni diris, ke vi estis revulo. Ĉu eble en la lastaj tagoj de via vivo vi havis vizion, belan vizion, pri paca estonteco? Ĉu vi eble vidis, ke tiu terurega mondkatastrofo estas la lasta konvulsio, el kiu naskiĝos homaro pli bona, pli fratama? Ĉu viaj okuloj porterne fermiĝis, dum vi alridetis tiun belan konsolantan penson?

Antaŭ nelonge mi legis kun granda intereso la raporton de Edmond Privat pri lia vizito ĉe la Majstro. Kun emocio mi vidis, ke li promesis klopodi, por ke la venonta

Esperanto-kongreso okazu en la ĉefurbo de, espereble, libera Polujo, "por eviti al li (la Majstro) lacigan vojaĝadon."

Kaj nun, ĉu la klopodoj devas esti forlasitaj? Ho, mi humile instigas la samideanojn, ke ili kun des pli multe da fervoro penadu por efektivi la projekton de S-ro Privat. Nia kara Majstro ne plu ĉeestos la Esperantan mondfeston, ne plu salutos la grandan kunvenantaron, sed lia animo estos inter ni, kaj tiu kongreso estos pilgrimo. Mi dezirus, ke de nun ĉiuj influhavaj Esperantistoj en ĉiuj landoj esploru la ideon, ke la ĉefa soleno dum la venonta Esperanto-kongreso en Varsovio estu la inaŭguro de monumento starigita de la Esperantistoj sur la tombo de nia Majstro.

MARIA ELWORTHY-POSENAER.

Torquay (Anglujo), 28 Aprilo, 1917.

DE LA EKLEZIA ESPERANTISTA LIGO.

Forpaso de Nia Majstro.—Je l' nomo de ĉiuj niaj Liganoj, ni funebre salutas nian tre karan Majstron, Doktoron L. L. Zamenhof, kiu forpasis el la mondo, donacinte al la homaro tiun netakseblan elpensitaĵon, la Lingvon Internacian, Esperanto, kaj montrinte al la nacioj ĉefvojon alkondakantan al la frateca mondopaco. Tra la dubo kaj mallumo longedaŭraj, ĉiam humila ĉian sindonema, ĉiam tute aminda, tiu grandanima geniulo laboradis—bataladis—en la lumon de l' venko, senĉese animokule rigardante al la inspirita idealo, la Homa Frateco, kiu estas, laŭ nia Kristana pensosistemo plej grava eco de la Regno de Dio. Ni ne troe priploru lin: ĉar lia vivtasko estis bonege elfarita; gvidite de la sankta spirito li venkis, kaj lia spirito eniras en tiun koridoron de la morto, kiu alkondukas al la lumo, honorate de homoj de ĉiu gento, certigite pri la fina venko. Lia vivo estis vera beno al la homaro; ni dankas al Dio por tiu beno. La batalo daŭras; kaj la sola taŭga memorajo de D-ro Zamenhof estos la universala akcepto de Internacia Lingvo. Liaj posteuloj benos lin pro tio kaj pro la plibonigoj de la homa stato, kiujn tiu lingvo ebligis. Al ni, Esperantistoj ĉiunaciaj, apartenas la devo pli energie, pli sincere kaj sindoneme laboradi por trafi tiun celon.

Ni sendas tutkorajn kondolencojn al ĉiuj parencoj kaj personaj amikoj de la Majstro.—A. J. ASHLEY (*Hon. Sekretario de la E.E.I.*).

DE JUNA SOLDATO, C. M. HOUGHTON.

Mi skribas por esprimi al vi kaj al la B.E.A. mian grandan dolorsenton pro la morto de la Majstro.

Ses jarojn unu plej granda espero de mia vivo estis—vidi lin vivantan. Sed la, laŭ mia opinio, plej granda geniulo de nia—eble de ĉiu—tempo mortis, de mi ne vidite.

Esperanto perdis sian moralan estron kaj sian plej gravan defendanton kontraŭ atakoj, precipe reformistaj. La Esperantistoj de nun devas esti eĉ pli ol antaŭe solidstaraj por la neŝanĝebleco de la fundamenta lingvo: ĉar, mi kredas, la malamikoj vidos en la morto de Zamenhof sian plej oportunan ŝancon, dividi la samideanojn. Ni esperu, ke la sento de la ĵusa perdegado nur instigu ĉiun al pli fervora laborado por la movado. Ni forlasu ĉian proprapersonan ŝaton aŭ malŝaton al unu aŭ alia persono kaj klopodu konstante kaj unuanime por nia komuna glora celo.

Zamenhof ne vidis la efektiviĝon de sia idealo, sed nur ĝian rektan kontraŭon. Estas nia sankta devo daŭrigi la laboron komencitan de li, ĝis ĉie Esperanto estos akceptata, kaj ĉiuj mondanoj estos fratoj.

EN MEMORO DE D-RO L. L. ZAMENHOF.

DISERVO EN HARECOURT CHURCH, LONDON, N.

Dimanĉon, la sesan de Majo, okazis tiu memoriga Diservo. Bela, solena kaj tre kortuŝa ĝi estis, kaj el la kvieteco kaj malĝoja mieno de la granda ĉeestantaro

oni povis legi kiom profunde en koro ĉiu sentis la perdon ne nur de ia granda homo sed de persona tre respektata amiko kaj gvidanto. Eĉ tiuj, kiuj ne havis la feliĉon lin vidi kaj koni, tion sentis kaj venis por lin danke kaj funebre honori.

Pendis de la katedro, dank' al la ama penso de la gesinjoroj MGSCHÉLES, granda laŭra krono kun konvena surskribo al la Majstro sur la rubando; ĉeestis S-ino Moscheles, sed S-ro Felix Moscheles de longe grave malsana bedaŭre ne povis veni.

Je la 3h. 15 komenciĝis la Diservo per la kunkantado de "La Vojo" de Zamenhof. D-ro JOHN POLLEN tiam el la katedro diris preĝor. Sekvis la kantado de "La Vera Frataro," vortoj kaj muziko de S-ro Harrison Hill. Poste S-ro PAUL BLAISE legis el la Profeto Jesaja* jene:

CAPITRON LIII.

1. Kiu kredus al tio, kion ni aŭdis, kaj super kiu malkaŝiĝis la brako de la Eternulo?

2. Ĉar li elkreskis antaŭ Li kiel juna branĉo kaj kiel radiko el tero senakva; li ne havis staturon nek belecon; ni rigardis lin, sed li ne havis aspekton, per kiu li plaĉus al ni.

3. Li estis malestimata kaj evitata de homoj, viro suferanta kaj malsana; kaj kiel iganta deturni de li la vizaĝon, li estis malestimata, kaj li havis por ni nenian valoron.

4. Vere, niajn malsanojn li portis sur si, kaj per niaj suferoj li sin ŝargis; sed ni opiniis lin plagita, frapita de Dio, kaj humiligita.

5. Tamen li estis vundita pro niaj pekoj, dispremita pro niaj krimoj; puno por nia bono estis sur li, kaj per lia vundo ni saniĝis.

6. Ni ĉiuj erarvadis kiel ŝafoj, ĉiu iris sian vojon; kaj la Eternulo ĵetis sur lin la kulpon de ni ĉiuj.

7. Li estis turmentata kaj suferis, kaj li ne malfermis sian buŝon; kiel ŝafido kondukata al buĉo kaj kiel ŝafo muta antaŭ siaj tondantoj, li ne malfermis sian buŝon.

8. De malliberejo kaj de juĝo li estas prenita; kaj pri lia generacio kiu rakontos? De la tero de vivantoj li estas fortranĉita, pro la kulpo de Mia popolo li estas frapita.

9. Inter malbonaguloj oni donis al li tombon, inter riĉuloj post lia morto, kvankam li ne faris maljustaĵon kaj trompo ne estis en lia buŝo.

10. Sed la Eternulo volis tiel lin turmenti. Kiam lia animo estos preninta sur sin elaçetan punon, li vidos idaron, li longe vivos, kaj la intenco de la Eternulo sukcesos per lia mano.

11. La laborfrukton de sia animo li vidos kaj satiĝos. Per konigo de Li Mia virtulo-servanto virtigos multajn, kaj iliajn pekojn li portos sur si.

12. Tial Mi donos al li multajn kiel lian parton, kaj la potenculojn li dividos kiel akiron, pro tio, ke li elmetis sian animon al la morto kaj estis alkalkulita al krimuloj, dum li portis sur si la pekon de multaj kaj petis por la krimuloj.

Tiam D-ro POLLEN, suprenirinte en la katedron, en klara sed ofte emociplena voĉo, diris:

"KARAJ GEFRATOJ!—Ni kunvenis hodiaŭ vespere funebri la morton kaj honori la memoron de nia Kara Majstro—unu el la plej grandaj geniuloj de la Mondo kaj nia mult-amata, fidela frato kaj sindonema gvidanto.

Kiel simpatia, modesta, sincera kaj kuraĝa li estis ni Esperantistoj tre bone scias kaj komprenas, kaj ni kredas, ke fine la tuta mondo konfesos, ke li estis vere heroo—nobla "Apostolo de Paco—por la homaro batalanta."

Karaj Gefratoj!—Mi sentis min ne inda nek kapabla

* Laŭ traduko de Zamenhof ankoraŭ ne eldonita.

paroli pri li, kiel mi devas paroli. Vere al mi mankas decaj vortoj! Kaj mia koro estas tro plena.

Tial, kun via permeso, mi nur atentigos vin—dum kelkaj minutoj, al malmulte da vortoj—de nia Majstro mem.

Same kiel multaj el vi, mi aŭdis lian voĉon por la unua fojo en Bulonjo-sur-Mar, kaj mi memoras bone, ke la unuaj vortoj, kiujn li alparolis al mi persone, estis rusaj vortoj, ĉar mi salutis lin unue en la rusa lingvo.

Poste mi, kune kun vi ĉeestis, kaj aŭdis lian voĉon, ĉe la malfermo de la unua Kongreso—kaj kiu povas forgesi la impreson, kion ĝi faris—tiam kaj tie—

Kiam "la unuan fojon en la homa historio membroj de la plej malsamaj popoloj staris unu apud aliaj ne kiel fremduloj, ne kiel konkurantoj sed kiel *Fratoj* kiuj, ne altrudante unu al alia sian lingvon komprenis sin reciproke, ne suspektis unu alian pro mallumo ilin dividanta, amis sin reciproke, kaj premis al si reciproke la manojn ne hipokrite, kiel alinaciano al alinaciano, sed sincere, kiel homo al homo."

Fine, aludinte la grandan, ho ve! tre grandan nombron da personoj, kiuj multe laboris por nia afero kaj kiuj nun jam ne loĝas en nia mondo kaj ne povas vidi la fruktojn de siaj laboroj, nia Majstro diris:

"Ili mortis korpe, sed ili ne mortis en nia memoro!"

Same, nia Majstro mem! Li forpasis—sed li vivos ĉiam en nia memoro kaj mi antaŭdiras senhezite—ke, kiam estos forgesitaj la nomo de Wilhelmo la Dua—kaj la memoro de tiu ĉi terura tragedia malbenita Milito,—la glora nomo de Zamenhof kaj lia nobla pro paca laboro por la homaro restos ĉiam kaj ĉie solene kaj danke rememorigitaj.

Mi proponas, gefratoj, ke ni honoru la memoron de nia Majstro per leviĝo de niaj seĝoj—kaj esprimu al lia ombro nian amoplenan kaj pian saluton.

Finante lian parolon (antaŭ ol komenciĝis la laboroj de la unua kongreso dediĉita al vera fratiĝo de la homaro), nia Majstro uzis la sekvantajn vortojn, kiuj montras, kiel profunde religia kaj tolerema li estis:—

"En tiu ĉi momento mia koro estas plena de io nedifinebla kaj mistera, kaj mi sentas la deziron faciligi la koron per ia preĝo, turni min al iu plej alta Forto kaj alvoki ĝian helpon kaj benon; sed tiel same kiel mi en la nuna momento ne estas ia naciano, sed simpla homo tiel same mi ankau sentas, ke en tiu ĉi momento mi ne apartenas al ia nacia aŭ partia religio, sed mi estas nur homo."

"Kaj en la nuna momento staras antaŭ miaj animaj okuloj nur tia alta morala Forto, kiun sentas en sia koro ĉiu homo, kaj al tiu ĉi nekonata Forto mi turnas min kun mia preĝo."

Tiam li eldiris la belan preĝon konatan al ni kiel "la reĝo sub la Verda Standardo."

Denove mi aŭdis lian voĉon dum la dua kongreso en Genevo—kaj kiu el la tiama aŭdantaro povas forgesi la energian proteston kaj flamantan indignon, kun kiu li forĵetis la postulon, ke ni devas elŝiri el nia koro la Esperantismon—la internan ideon de Esperanto—kaj vidi en ĝi nur aferon praktikan; jen liaj vortoj:—
"Se nin, la unuajn batalantojn por Esperanto oni devigos, ke ni evitu en nia agado ĉion idean, ni indigne disŝiros kaj bruligos ĉion, kion ni skribis por Esperanto—ne neniigos kun doloro la laborojn kaj oferojn de nia tuta vivo, ni forĵetos malproksimen la verdan stelon, kiu sidas sur nia brusto, kaj ni ekkrios kun abomeno: Kun tia Esperanto, kiu devas servi ekskluzive nur al celoj de komerco kaj praktika utileco, ni volas havi nenion komunan!"

Samtempe, Zamenhof kiel prudenta homo komprenis tute bone, ke per la komerco kaj praktika utileco lia lingvo povas kaj devas disvastiĝi—kaj per disvastigado ni atingos nian grandan kaj gravan ideon—kiu estas: *"Fratoj kaj justeco inter ĉiuj popoloj."* Pro tiu ĉi ideo Zamenhof pasigis la tutan pli bonan

parton de sia vivo en grandaj suferoj kaj oferoj: kaj ne rezervis por si mem eĉ ian rajton de aŭtoreco.

"Praktika utileco ne estas la celo de nia afero, sed nur la perilo, per kiu nia celo estos atingita." Alproksimigi la korojn de homoj, jen la interna ideo de la Zamenhofa lingvo.

La saman ideon nia Majstro impresis sur nin ĉe la kongreso en Cambridge, kiam li parolis pri la vera signifo de la Verda Standardo.

Ni Esperantistoj-batalantoj, diris Zamenhof, certe vidas en nia standardo ion sanktan. Ĝi estas la signo, sub kiu ni marŝas al nia paca batalado—ĝi estas la voĉo, kiu konstante memorigas al ni, ke ni laboras por Esperanto nur tial, ĉar ni esperas ke, pli aŭ malpli frue, eble pos, multaj jarcentoj,

Sur neŭtrala fundamento,

Komprenante unu la alian,

La popoloj faros en konsento

Unu grandan rondon familian.

Ni deziras nur krei ligantan ponton inter la gentoj! Ni deziras krei neŭtralan fundamenton, sur kiu la diversaj homaj gentoj povus pace kaj frate interkomunikiĝadi ne altrudante al si reciproke siajn gentajn apartaĵojn."

Kaj kiel sagaca, saĝa kaj prudenta nia kara Majstro estis—tion ĉi pruvas lia lerta kaj sed modesta parolado en la Londona Guildhall!

Memoru liajn vortojn!

"Se, anstataŭ fari konstantajn kaj senfinajn eksperimentojn kaj teoriant rezonadon, ni decidis elekti la pretan kaj elprovitatan lingvon Esperanto kaj labori speciale kaj ekskluzive por ĝi kaj fiksi por ĝi netuŝeblan fundamenton—ni faris tion ĉi ne ĉar al ni plaĉas speciale Zamenhof kaj lia verko kaj ne tial, ke li volas esti ia papo (kiel mensoge kredigas diversaj niaj kontraŭuloj)—sed nur tial, ke la esploro kaj sperto montris al ni, ke tia maniero de agado estas la sola, kiu plej certe alkondukas nin al nia celo."

Malpruvante la kulpigon ke "Esperantistoj estas malbonaj Patriotoj," Zamenhof kore proklamis sian amon al sia kara sed malfeliĉa patrolando Litovujo—kaj fervore ekkriis:

"Ho, patriotismo, patriotismo, kiam fine la homoj lernos kompreni ĝuste vian sencon! Kiam via sankta nomo ĉesos esti armilo en la manoj de diversaj malhonestuloj!"

Kaj en la sama senco li deklaris, ke

Ju pli la Esperantismo fortiĝos en la mondo, ju pli ofte la homoj el diversaj gentaj kunvenados kaj interrilatados sur neŭtrala fundamento—des pli ili kutimos sin kompreni kaj ami, des pli—ili sentos, ke ili havas egalajn korojn, egalajn mensojn, egalajn idealojn, egalajn suferojn kaj dolorojn, ke ĉia intergenta malamo estas nur restaĵo el la tempoj barbaraj.

El tiu neŭtrala fundamento kaj nur el tiu fundamento iom post iom elkreskos tiu estonta unuigita kaj pure homa homaro, pri kiu revis la profetoj de ĉiuj gentoj kaj tempoj.

Tielaj estis la idealoj, la revoj de nia kara mortinta Majstro!

Sed li ne mortis! Li vivas, kaj de lia vivo nova vivo elkreskos tra la tuta homaro estonta.

Li ne deziris gloron. Sed gloro sekvas lin hejmen—kaj gloro kronos lian nomon kaj lian memoron eterne!

Poste ĉiuj stariĝis por kanti "La Espero," multaj sendube kun malĝojo ĉe la penso pri la oftaj sed neniam ripetotaj okazoj de ĝia kantado en la apudesto de la Majstro.

Por la dua legaĵo S-ro APPLEBAUM el Liverpool elektis kaj bone eldiris *Psalm*on CIV.*

Post diversaj anoncoj kaj la monoklekto por la subteno de la ĉiumonataj Diservoj en ĉi tiu preĝejo, ĉiuj stariĝis por aŭskulti la kortuŝan *Funebran Marŝon*

* El *La Psalmaro*, traduko de Zamenhof.

de Chopin belege ludatan de nia orgenisto-samideano, S-ro ERNEST F. RELF, el Roehampton. Sekvis la kun-kantado de "La Tagiĝo" de Grabowski.

Tiam el la katedro la prezidanto de la B.E.A., S-ro J. MABON WARDEN, F.F.A., parolis jene:

"Hodiaŭ la koro de ĉiu vera Esperantisto estas plena de profunda malĝojo. Per la morto de LAZARO LUDOVIKO ZAMENHOF pasis for al la spirita mondo nobla homo, genia elpensinto, fidinda gvidanto kaj kara amiko.

Precipe malgajiga al ni estas la situacio, en kiu dum siaj lastaj monatoj li devis vivi, en sia malforta sanstato, kaj kiam ŝajne liaj ĉefaj esperoj kuŝis sub la maluma ombro de plena eklipso, kaj li restis izolita for de ĉia interrilato kun la plimulto de la samideanaro. Pri la kruelaj okazaĵoj, kiujn li travivis, ni povas iom konjekti el la rakonto pri lasta vizito de S-ro Privat al la Majstro en la monato Decembro; kaj tiom pli do ni profundkore simpatias kun la sindona edzino, kiu tiel kuraĝe lin helpis kaj subtenis dum tridek jaroj de post la aperigo de Esperanto, kaj kiu nun ploras en sia granda sufero.

Mi ne volas hodiaŭ diri multon pri la kara lingvo, kiun la Majstro donis al ni kiel interkomunikilon kun alilandanoj konstatantaj kiel ni la urĝan neceson de internacia lingvo. Ĉar, per nia ĉeesto ĉe Diservo en memoro de nia kara forpasinta Majstro, ni konfesas nin aliĝintoj al la idealoj de Esperanto kaj konvinkitoj pri la neceso por tia rimedo.

Prefere mi volus, ke ni pripensu dum kelkaj momentoj la principaron, per kiu nia Majstro gvidis sian vivon. Sankta Paŭlo diras al ni: 'La frukto de la Spirito estas amo, ĝojo, paco, pacienco, komplezo, bonkoreco, fido, mildeco, modereco.' Ŝajnas al mi, ke en rimarkinda grado posedis D-ro Zamenhof tiujn ecojn.

Estas konate al ĉiu, kiu legis pri la deveno de Esperanto, ke la ĉefa celo de ĝia elpensinto estis la interfratigo de la tuta homaro, interalie per la forigo de unu forta baro—la baro de la lingvo—por ke la amo regu la korojn de ĉiuj homoj kaj malaperigu ĉian malamiĝecon. Dum lia tuta vivo firme tenis lin tiu deziro; kaj kvankam ni timas, ke tre ofte la malĝojo lin vizitis, tamen al li estis ĉiam ĝoje, kiam li povis konstati ian novan sukceson de la ilo, kiun li donis al ni.

Ĉu estas necese, diri ion ajn pri lia pacemo kaj lia pacienco? Nia lingvo mem rezultis el la fakto, ke ĝia aŭtoro rimarkis en sia naskurbo la malbonojn de konstanta malpacado; kaj ĉiam, eĉ en la plej malfacilaj cirkonstancoj, li montris al ni imitindan ekzemplon de pacienco kaj modereco. Kiam la reformemuloj de tempo al tempo petis, aŭ insistis, pri ŝanĝoj en la lingvo, li estis preta ricevi iliajn proponojn kaj ilin serioze pripensi. Sendube tiuj tro fervoraj personoj ofte lin ĉagrenis; tamen neniam li koleris kontraŭ ili, sed paciencie atendis, ĝis ili mem konfesos la superecon de lia aranĝo. Kiom dankemaj ni devus esti, ke en tiuj tagoj de diskutado la lerta mano de la Majstro tenadis la direktilon kaj saĝe gvidis la ŝipon!

Pli poste venis tempo de grava krizo. La okazintaĵoj de tiu periodo forte provis la karakteron de nia Majstro, kiu tute ne antaŭvidis, ke iu, kiun li plene fidis, konspirois por lin perfidi. Justan indignon eble sentis D-ro Zamenhof; sed nek per kolero, nek per riproĉo, li kontraŭagis la kulpulon. Lia fama 'Cirkulera Letero al ĉiuj Esperantistoj' estas modelo de trankvila rezonado kaj alvoko al paco kaj unueco. Feliĉe por la progreso de nia ideo, li iris trankvile sian vojon.

La Majstron ĉiam posedis profunda religia sento. Kvankam li estis judo laŭ sia edukado, oni neniam el liaj paroloj povus diveni, de kiu eklezio li estas ano; ĉar lia sintenado rilate al la religio estis nek ordinara nek laŭforma, sed certe devenis de la sentoj de la koro, plena de amo por ĉiuj homoj. Neniu, kiu aŭdis lian

majestatan preĝon por paco, ĉe la komenco mem de la Unua Universala Kongreso de Esperanto en Bulonjo, povos forgesi la impreson de tiu Preĝo sub la Verda Standardo:

*Al Vi ni ne venas kun kredo nacia,
Kun dogmoj de blinda fervoro;
Silentas nun ĉiu disput' religia
Kaj regas nur kredo de koro.
Kun ĝi, kiu estas ĉe ĉiuj egala,
Kun ĝi, la plej vera, sen trudo batala,
Ni staras nun, filoj de l' tuta homaro,
Ĉe Via altaro.*

Tiu sama larĝanimeco kaj toleremo evidentiĝis en ĉio, kion li entreprenis. Ni ĉiuj scias, ke je la komenco li libere donis sian kreaĵon, Esperanto, al la mondo, kaj forrifuzis ĉian aŭtorrajton, tiamaniere farante al la tuta homaro donacon netakseblan. Antaŭ ne longe falis sur min la devo tralegi liajn leterojn al mia bedaŭrata antaŭulo, Harold Bolingbroke Mudie, rilate al la tradukado de la Malnova Testamento, kiu havis por la Majstro pli grandan intereson, ol ĉiu alia literatura laboro lia. La kondiĉoj, laŭ kiuj li faris tiun tradukon, estas nova pruvo de lia neprofitamo. Certa mi estas, ke volonte li estus farinta tiun gravan kaj pezan laboron sen kia ajn pago, krom pro la neceso provizi por sia edzino kaj sia familio. Li mortis malriĉulo: estos ĉama honto kaj malhonoro, se la Esperantistaro ne zorgos pri tiuj, kiuj estis karaj al li.

Talentulo, li tamen estis ĉiam tre modesta kaj simplanima, ĉiam milda kaj pardonema. Li estis homo, kiu sin gvidis laŭ altaj principoj, zorge antaŭpripensitaj, de kiuj li neniam dekliniĝis. Tre malmulte li publike parolis pri tiuj principoj; sed ni povas ilin trovi en la Deklaracio pri Homaranismo, kiu prezentas lian politika-religian kredon kaj eldoniĝis en Majo, 1913. Bonvolu permesi al mi, citi kelkajn el la principoj. Kompreneble, ne ĉiuj personoj konsentos al ĉiuj principoj citotaj, sed mi estos certa, ke por ĉiuj ili estos interesaj. Li diras:

La tutan homaron mi rigardas kiel unu familion; la dividitecon de la homaro en diversajn reciproke malamikajn gentojn kaj gentreligiajn komunumojn mi rigardas kiel unu el la plej grandaj malfeliĉoj, kiu pli aŭ malpli frue devas malaperi, kaj kies malaperon mi devas akceladi laŭ mia povo.

Mi vidas en ĉiu homo nur homon, kaj mi taksas ĉiun homon nur laŭ lia persona valoro kaj agoj. Ĉian ofendadon aŭ premadon de homo pro tio, ke li apartenas al alia gento, alia religio, aŭ alia socia klaso, ol mi, mi rigardas kiel barbarecon.

Mi konscias, ke ĉiu lando apartenas ne al tiu aŭ alia gento, sed plene egalrajte al ĉiuj siaj loĝantoj, kian ajn supozatan devenon, lingvon, religion, aŭ socian rolon ili havas; la identigadon de la interesoj de lando kun la interesoj de tiu aŭ alia gento aŭ religio kaj la pretekstado de iaj historiaj rajtoj, kiuj permesas al unu gento en la landoregi super la aliaj gentoj kaj forrifuzi al ili la plej elementan kaj naturan rajton je la patrujo, mi rigardas kiel restaĵon el la tempoj barbaraj, kiam ekzistis nur rajto de pugno kaj glavo.

Mi konscias, ke en sia privata vivo ĉiu homo havas plenan kaj nedisputeblan rajton paroli tiun lingvon aŭ dialekton, kiu estas al li plej agrabla, kaj konfesi tiun religion, kiu plej multe lin kontentigas, sed en komunikiĝado kun homoj de aliaj lingvoj aŭ religioj li devas peni uzi lingvon neŭtralan kaj vivi laŭ etiko kaj moroj neŭtralaj.

Je la demando, al kiu popolo mi alkalkulas min, mi respondas: Mi estas Homarano (Termino sensignifa por la profanulo, sed por ni tute klara).

Konsciante, ke religio devas esti nur afero de sincera kredo... mi nomas mia religio tiun religion aŭ religianstataŭntan sistemon, je kiu mi efektive kredas.

La plej altan por mi ne kompreneblan Forton, kiu estas la kaŭzo de la kaŭzoj en la mondo materia kaj morala, mi povas nomi per la nomo 'Dio' aŭ per alia nomo, sed mi konscias, ke la esenco de tiu Forto ĉiu havas la rajton prezenti al si tiel, kiel diktas al li lia prudento kaj koro aŭ la instruoj de lia ehlezio. Neniam mi devas malami, moki, aŭ persekuti iun pro tio, ke lia kredo pri Dio estas alia ol mia.

Mi konscias, ke la esenco de la veraj religiaj ordonoj kuŝas en la koro de ĉiu homo sub la forma de konscienco, kaj ke la ĉefa por ĉiuj homoj deviga principo de tiuj ordonoj estas: Agu kun aliuloj tiel, kiel vi dezirus, ke aliuloj agu kun vi.

Jen la sumo de la tuta afero—la ora regulo, plej alta idealo por ĉiaj teraj rilatoj.

Gesamideanoj, jam finiĝis la surtera vivo de nia kara Majstro, sed kun ni, mi forte esperas, daŭre restos lia spirito. Kuraĝe kaj persiste ni sekvu altan ekzemplon, ĝis ni atingos la celon, al kiu li dediĉis sian vivon.

Dum ni funebras pro nia granda perdo, ni tamen dankas Dion pro la nobla, senegoisma vivo de Lazaro Ludoviko Zamenhof; kaj ni preĝas por la Dia helpo en la daŭrigo de lia laboro, ĝis venos la tempo, kiam denove sur la tuta tero estos unu lingvo kaj unu parolmaniero por la uzado de la repaciĝinta homaro."

Poste S-ro Warden legis la sekvantan leteron ĵus ricevitan de li de Sir T. VEZEY STRONG, unu el niaj vic-prezidantoj:

Bonvolu transdoni al la anoj de nia Asocio kaj de ĉiuj aliaj societoj Esperantistaj, mian senton de profunda simpatio kaj sincera bedaŭro pro la morto de D-ro Zamenhof.

La 21an de Aŭgusto, 1907, en la Londona Gildhalo, mi havis la privilegion akcepti D-ron Zamenhof kaj la Esperantistojn venintajn de ĉiuj partoj de la mondo por ĉeesti la Internacian Esperantan Kongreson en Kembriĝo.

La impresoj tiam ricevitaĵ de mi pri D-ro Zamenhof kaj pri lia laboro plifortiĝis kaj pliprofundigis, dum mi de tempo al tempo observis la progreson de la Helpa Lingvo, kiu, kreita de li sola, jam disvastiĝis tra la tuta terglobo.

La fina triumfo de la idealoj, por kiuj laboris kaj vivis D-ro Zamenhof, estas ne dubebla.

Lia propra fido estis esprimita per la vortoj, per kiuj li finis sian paroladon en la Gildhalo:—

"Longe daŭros ankoraŭ malluma nokto sur la tero, sed ne eterne ĝi daŭros. Anstataŭ konstante batali inter si, elŝiri la patrujon unuj al la aliaj, perforte altrudi al si reciproke siajn lingvojn kaj morojn, ili vivos inter si pace kaj frate, en plena interkonsento ili laboros sur la tero, sur kiu ili vivas. Kaj se iam venos tiu feliĉa tempo, ĝi estos la frukto de konstanta kaj senlaca laborado de tiuj homoj, kiujn ni vidas nun en ĉi tiu ĉambrego, kaj kies nomo, ankoraŭ tre malmulte konata kaj tre malmulte ŝatata, estas "esperantistoj."

Tiu ĉi bela Diservo finiĝis per la ĥora kantado de la "Himno de Danko," verkita speciale por la okazo de S-ro HARRISON HILL.

Biografio de D-ro Zamenhof.

La kuratoroj de la Bolingbroke-Mudie'a Memoriga Fondajo decidis publikigi, kiel unuan eldonadon en la Libraro Bolingbroke-Mudie, la Biografion de la Majstro, D-ro L. L. Zamenhof. Ili jam komisiis la verkadon de tiu grava libro al S-ro Edmond Privat, kiu bonvole akceptis la taskon kaj kredeble vojaĝos Polujon tiucele. Pluajn detalojn oni anoncos poste; sed dume la nomo de la verkonto estas plena garantio pri la indeco de la Biografio.

* Aperonta en la Julia n-ro.

La Lerneja Eksperimento en Eccles.

Tre grava eksperimento ĵus okazis en publika unuagrada lernejo, kiu povas havi grandan influon por la disvastiĝado de Esperanto en Britujo kaj aliaj landoj. La eksperimento okazis sub la aŭspicioj de la Edukada Komitato de la urbo Eccles, en la *Green Lane Council School, Patricroft*. ECCLES estas urbo de 41,000 enloĝantoj, el kiuj la plimulto estas laboristoj en fabrikejoj de katuno aŭ de maŝinoj. En tiaj lokoj la plimulto de la infanoj forlasas la lernejon je la plej frua permesita aĝo, 14 jaroj, ĉar la gepatroj bezonas la enspezon, kiujn la infanoj povas perlabori. Ĝis nun en la plej altaj klasoj, la sola lingvo, kiun oni instruis al la infanoj estas la franca; sed pro la mallonga periodo, dum kiu oni povis instrui ĝin, multe da personoj opiniis, ke laŭ edukada vidpunkto, la tempo dediĉita al tia nekompleta instruado estas perdita, ĉar la lernantoj preskaŭ neniam daŭrigis la studadon kaj tute ne uzis la lingvon.

Antaŭ ne longe eminenta brita edukisto, D-ro Andreo Scougal, Reĝa ĉefinspektoro de lernejoj por Skotlando, atentigis pri Esperanto, kiel grava edukilo, kaj rekomendis, ke ĉe lernejoj el kiuj la lernantoj devas eliri je la aĝo 14, oni instruu Esperanton, kiel la solan lingvon krom la patra lingvo, ĉar oni povas instrui ĝin entute en unu lerneja jarperiodo, kaj post tio la lernanto posedas ion, kiun li povus utiligi por kiu ajn celo.

Aliaj eminentaj edukistoj en Britujo ankaŭ rekomendis Esperanton, precipe Profesoro J. E. B. Mayor, Kolegio de la Triunuo, Kembriĝo, tre konata latinisto, kiu laŭdis ĝin, kiel helpon al la lernado de aliaj lingvoj, kaj Profesoro Gilbert Murray, de la Universitato de Oksfordo, grekisto, kiu diris: "La situacio de Eŭropo post la milito kvarobligos la bezonon por komuna komunikilo inter la popoloj, kaj mi opinias, ke ne ekzistas pli profitdona metodo por homo bonuzi sian liberan tempon ol per la lernado de Esperanto."

La edukada eksperimento en Eccles bone pravigis la asertojn de tiuj eminentaj edukistoj.

Oni instruis Esperanton al 200 infanoj en la kvar plej altaj klasoj de la lernejo, kaj post nur ses monatoj da instruado, la lernantoj povas legi la lingvon flue, skribi ĝin dikte preskaŭ senerare, skribi leterojn en ĝi kun kompara facileco, kaj paroli kaj respondi al demandoj laŭ bona grado de flueco.

La infanoj ne uzis lernolibron; la instruistinoj diktis al ili la vortojn lernotajn, la regulojn, kaj anekdotojn, k. t. p., kiujn ili parkere lernis. Kiel legolibron la lernantoj ricevis "Guliver en Liliputlando." Oni kuraĝigis interparoladon inter la lernantoj, kaj post kelkaj lecionoj la infanoj vigle respondis al demandoj, kaj inter si demandis kaj respondis en la klaso.

Post du monatoj la infanoj komencis korespondi kun infanoj en aliaj landoj kaj nun havas korespondantojn en Usono, Aŭstralio, Francujo, Holando, Danujo, Rusujo, Italujo, Hispanujo, Siberio, Persujo kaj Hinujo, kaj havas amikojn en ĉiuj landoj. De siaj korespondantoj ili lernis multon pri landoj, kutimoj, k. t. p.

Instigite de la entuziasmo de la infanoj la Reĝa Inspektoro de Lernejoj, S-ro Parkinson, lernis Esperanton, por ke li povu pli bone juĝi ĝian edukan efikon. Li raportas, ke li vizitis la lernejon tri semajnojn post la komenco de la eksperimento kaj miris vidante, ke la infanoj povas respondi al demandoj en Esperanto faritaj de sia instruistino, kaj ankaŭ povis traduki anekdoton skribitan sur la nigra tabulo. Post tri monatoj li ree vizitis la lernejon kaj miregis pri la rimarkinda progreso, kiun faris la infanoj. Ili povis flue interbabilii inter si kaj kun la instruistino. Ili montris novan viglecon, kiu ne antaŭe ekzistis. Ili jam korespondis kun infanoj en aliaj landoj, kaj tio evidente ŝanĝis ilian vidpunkton pri la vivo. La infanoj deziris scii pri la kondiĉoj de siaj novaj amikoj, kaj tio pligrandigis ilian

intereson pri la geografio. Plie, la akiro de lingvo, kies radikvortoj venis tiel ofte el latina fonto, kaj kies ĝusteco estas rimarkinda, havis precize la saman rezultaton, kiel la lernado de klasikaj lingvoj en altgrada lernejo. La efiko ĉe la lerno de la angla lingvo estis ankaŭ rimarkinda. Zorga elekto de la ĝusta vorto, kaj forĵeto de aliaj evidentigis, ankaŭ pli bona kompreno de la signifo de la vortoj uzataj. Do, ne nur de praktika vidpunkto, sed de la eduka flanko, la Inspektoro diras, ke la eksperimento estas granda sukceso.

La ĉefinstruisto de la lernejo S-ro Sanderson tiom interesiĝis pri la eksperimento, ke li ĉeestis dum la lecionoj kaj mem lernis la lingvon. En sia raporto pri la eksperimento li esprimas la opinion, ke estus bone, laŭ pure eduka vidpunkto, ke ĉiu infano en elementa lernejo lernu Esperanton. Li speciale citas la efikon ĉe la mallertaj geknaboj. Por la unua fojo ili videble entuziasmiĝis pri io kaj montris deziron lerni.

La eksperimento vekis multe da intereso inter edukaj rondoj, kaj jam la instruistoj en aliaj publikaj lernejoj petas permeson enkonduki Esperanton en siajn proprajn lernejojn. La infanoj mem kaptis la internan spiriton de Esperanto kaj jam propagandas la lingvon en siaj hejmoj kaj inter siaj amikoj. Sendube tiu ĉi eksperimento estas la komenco de granda disvastiĝo de Esperanto inter la junuloj en Britujo.

Plena raporto troviĝas en *The Esperanto Monthly* por Junio, kiu pro tio havas grandan propagandan valoron.

Chronicle.

COMING EVENTS.

Londona Federacio.—Propagandajn kunvenojn en *Hyde Park* oni daŭrigos dum la somero, sabatvespere je la sepa horo. En *Finsbury Park* la estontaj aranĝoj estas, dimanĉon, la 3an de Junio, je la 3a p.t.m. kaj la 17an de Junio je la 11a. Oni petas la grupanojn, ke ili bonvole subtenu la penadojn de la Federacia Komitato, por disvastigi scion de la lingvo inter la popolomasanoj. Venu kaj helpu per paroladoj, vendado kaj disdonado de propagandiloj, aŭ eĉ, per aŭskultado! Memoru, ke amaso tiras amason!—GEO. H. PARKER, Sekretario, 117, *Mercer-road*, N.19.

Se estas dezirate sabataj ekskursoj, oni bonvole skribu al la sekretario, por ke li povu fari la necesajn aranĝojn.

Diservo en Esperanto okazos dimanĉon, la 10an de Junio, en *Harecourt Church*, *St. Paul's-road*, *Canonbury*, *London*, N., je 3.15, kiam parolos Pastro J. A. Beard.

Buckhurst Hill.—La grupo aranĝis tepiknikon por Junio la 16an. *Vagonaro* de *Liverpool-street* 2.41 al *Buckhurst-hill* 3.17, reven-bileto 1/9, aŭ omnibuso 10 ĝis "Ye Bald-Faced Stag," veturado de *Aldgate Church* okupas unu horon kaj kvaronon kaj la veturilo kutime estas tre homplena.

Je 3.20 gvidistoj antaŭeniros por kuniĝi, kaj S-ro Howard kondukos la anaron tra *Lord's Bushes* (parto de *Epping Forest*) kaj ĉirkaŭaĵoj ĝis la sesa horo. Temanĝo estos preparita en *Lord's Bushes* po unu ŝilingo por ĉiu; antaŭ tiu horo manĝaĵoj sufiĉaj por piediruloj ne estas riceveblaj. Malfruaj venintoj sin turni al S-ro F. A. Voysey, bakisto, *Queen's-road*, por sciigo pri la teprenejo.

Partoprenontoj bonvole sciigu la hon. sek'n, F-ino *Nellie A. Stacy*, *Woodthorpe*, *Buckhurst Hill*, *Essex*, antaŭ la 13a de Junio.

London Press Club.—See advertisement on p. iv. of cover.

Lancashire kaj Cheshire Federacio.—Interfederacia konferenco kun la *Yorkŝiranoj* okazos la 7an de Julio, en *Hardcastle Craggs*. Ni tre deziras, ke multaj samideanoj ĉestu. Ĉiu, deziranta pluajn detalojn, bonvole skribu al S-ro J. D. Applebaum, 11, *Mayville-road*, *Mossley Hill*, *Liverpool*.

GENERAL.

Esperanto and Commerce (see also *Burnley*).—THE LONDON ROTARY CLUB is a business organisation, conducted on business lines for business purposes, part of a world-wide organisation having 30,000 members. A Club luncheon is held each Wednesday, at which the larger aspects of business are discussed, with the view of adapting modern methods to commercial aims.

Before this important Association, Mr. Harrison Hill was invited, on the kind suggestion of Mr. Barton Kent, to speak on "Esperanto as a Language for Commerce."

Mr. Hill emphasised the fact that Esperanto is the auxiliary language, not designed to interfere with the use of existing national languages, but to do its work side by side with them, and proved, from his own experience of nine years' daily use, that it is not a theory, but a living language, and therefore adapted for wider commercial use. Colonel Pollen, LL.D., showed that the fraternal spirit of Esperanto is that of the Rotary Club, whose motto is "Service, not Self." (Servado, ne egoismo).

M. Gueritte, the representative of an important French firm in London, narrated how, after six weeks' study of Esperanto, he had written a scientific article in an international journal, which had resulted in an order of the value of £8,000.

Mr. Barton Kent described the difficulties of International Congresses, where several languages not understood by the members of the Congress are used, and asked for a full and unprejudiced consideration of Esperanto for commercial purposes.

Mr. C. H. Dewey (ex-President, Rotary Club), who had come with an open, but critical, mind, confessed that he was convinced of the claims of Esperanto. The President (Mr. A. Home-Morton) thanked the Esperantist deputation for the valuable information given in a most instructive and interesting hour.

Mr. S. R. Marshall, the energetic and unwearying hon. secretary of the Common Commercial Language Committee for the Propagation of Esperanto in Commerce, had sent the excellent circular of that organisation to every member of the Rotary Club, and answered the many inquiries of the members, a number of whom immediately gave their names as members of a course of study of Esperanto which Mr. Marshall undertook to organise.

Altogether a most satisfactory result, for which we are greatly indebted to Mr. Barton Kent and his fellow-Rotarians.

La Eklezia Esperantista Ligo.—Estos interese al Liganoj memori, ke tuj post la unua (neformala) starigo de la E.E.L. (Nov., 1913) la Sekretario ricevis koran salutpoŝtkarton de la Majstro kun esprimo de la plej bonaj deziroj. Jen,—elmontraĵon de lia grandanimeco: li, hebreo, de la komenco de nia agado—kiam kelkaj Esperantistoj (eĉ Anglikanoj!) timis pri la efiko de tiu agado kaj iome malaprobis la proponon—speciale bonvenigis specialistan, anglikanan societon. Penetreme rigardante la estontecon, li vidis, ke ni havos apartan sferon, gravan celon ne trafeban de aliaj; kaj li fidis je nia lojaleco al la "interna ideo."

Ĝis nun dum la nuna jaro al nia societo aliĝis kvindek novaj membroj aŭ asociatoj. Inter la plej novaj estas S-ro Sydney Arnold, Parlamentano, reprezentanto de la *Holmfirth* parlamenta distrikto (speciale allogata al Esperanto per nia misia idealo); kaj S-ro C. L. J. M. Parkinson, M.A. (Registara Inspektoro de Lernejoj), el *Eccles*.

Ni sukcesis atentigi la *Modern Language Association* (Asocion por plibonigo de instruado kaj studado de modernaj lingvoj) pri Esperanto kaj ĝojas, ke la M.L.A. ricevis Deputitaron de E.E.L. sabaton, 19an de Majo, ĉe *Universitata Kolegio*, Londono, por ricevi klarigojn kaj

pruvojn pri la Lingvo kaj la progresado de nia Movado. La M.L.A. estas tre grava asocio, kies Prezidanto estas la Estro de la Franca Respubliko, kaj espereble nia sukceso en ĉi tiu afero multe influos la disvastigon de Esperanto.

La membroj de la Deputitaro estis Pastro A. L. Curry, M.A., paroĥestro de Ingrow, Keighley, kaj Prezidanto de la E.E.L., Pastro A. J. Ashley, paroĥestro de Farnley Tyas, Huddersfield, kaj Sekretario de la E.E.L., F-ino M. D. Truss (Instruistino), S-ro S. R. Marshall, S-ro D. H. Lambert, B.A. (Oxon.), kaj kiel reprezentantoj de la B.E.A., S-roj M. C. Butler (Sekretario de la B.E.A.) kaj E. A. Millidge (Redaktoro de la B.E.).

Pastro Ashley faris la ĉefan paroladon plene traargumentante la temon. Precipe la Deputitaro celis pruvi, ke oni devus enkonduki Esperanton en la lecionaron de ĉiuj lernejoj kiel eble plej baldaŭ. Ankaŭ oni penadis klarigi al la Komitato de la M.L.A., ke tiu enkonduko de Esperanto estas ebla, kaj ke *laŭ edukista vidpunkto* Esperanto estus utila temo funkciante kiel kribriilo por apartigi tiun, kiu kapablas lerni lingvojn de tiu, kiu nur perdas tempon per tia studado. F-ino Truss (Membro de la M.L.A.) legis bonegan paroladon por montri tiun kaj aliajn profitojn de Esperanto.

Interesa kaj vigla diskutado sekvis, kaj oni multflanke esploris la aferon. Tamen neniel oni povis pruvi la argumentojn de la Deputitaro esti malpravaj. La tuta diskutado, kiu daŭris du horojn, estis favora al la Lingvo Internacia. Kompreneble la M.L.A. ne voĉdonis, ĉar oni ne intencis fari decidon tiufoje. Tamen ni povas diri, ke la plimulto el la membroj, kiuj ĉeestis, ŝajnis esti favora, kaj ke la E.E.L. kun la efikplena helpo de S-roj Butler kaj Millidge plene pruvis al tre kritika, lerta kaj influhanta societo, ke la nuna periodo estas ĝusta por la enkonduko de Esperanto en ĉiuj lernejoj. Ni dankas ĉiun, kiu ebligis la aferon per specialaj servoj, k.t.p., kaj precipe la membrojn de la Deputitaro.—A.J.A.

Londona Federacio.—La unua subĉiela propaganda kunveno de la sezono okazis sabaton la 12an de Majo en Hyde Park, je la sepa vespere. La parolintoj estis S-roj Browne, Calvert, Edmonds, kaj Schleich de la Londona Klubo kaj tri anoj de la Modesteca Grupo, kiuj sukcesis vekti la intereson de granda popolamaso. S-ro Edmonds klarigis mallongan lecionon sur la nigra tabulo, kaj post dek minutoj multaj el la aŭdantaro ekparolis la karan lingvon.

La poliestro ne permesas al ni vendi librojn nek disdoni folietojn en la parko; tial, kelkaj fraŭlinoj bonvole vendis libretojn ekster la parkpordegoj. Bedaŭrinde ni ne havis sufiĉan provizon, alie ni povus vendi kvanton almenaŭ duoblan.

Koran dankon al la geesperantistoj, kiuj parolis, vendis, kaj alimaniere subtenis la aferon.—G.H.P.

Hornsey.—A new class has just been started here to meet every Monday, at 7.45—9, at the house of Charles H. Edmonds, 254, Wightman-road, N. 8. All are invited.

Burnley.—At the last monthly meeting of the Burnley Chamber of Trade the representatives of the Chamber gave Reports respecting the nineteenth annual meeting of the National Chamber of Trade, held at the Grand Hotel, Scarborough, on the 14th April. As shortly reported in our last, our *samideano*, Mr. W. B. Currie, at the Conference, moved the resolution that "In view of the fact that Britain and the Allies are entering into arrangements for concerted action with regard to future trade matters, it would be of immense value if our language—Esperanto—could be recognised as the commercial language and taught in all schools here and abroad. By so doing Esperanto would form the basis of communication on business

matters throughout the world." Mr. Currie supported his resolution by a very able speech detailing much that had already been done in the commercial world by means of Esperanto, and showing scores of catalogues and price-lists in the language. He appealed to his hearers, as level-headed business men, eager to fight for and hold international trade in the world's market. Esperanto was the direct road to that market. Eight members of the Conference spoke in favour of the resolution, and two against. On going to the vote four were against and sixty for the resolution—Ni kore kaj danke gratulas S-ron Currie!

Unu el la grupanoj, skribante el Francujo, raportas, ke sekve de renkontiĝo kun la loka U.E.A. delegito, leŭtenanto en la Franca armeo, li vekis sufiĉe da intereso inter siaj soldataj amikoj por starigi kurson.

Eccles.—Early in April a circular was sent to all the Elementary Schools in the Borough, telling them of our intention to form a Juvenile Section of the Eccles Esperanto Society, and inviting the children in the upper classes to join. At the first meeting there were 70 children, and 10 others have since joined. They are taught by Miss Derbyshire and Miss Hogg. At the request of some of the children a beginners' class of adults was commenced, and Alderman Grindle, J.P., a member of the Eccles Education Committee, and our newest convert, is a member. The teacher is our esteemed president, the Rev. R. H. Morgan, B.A., Lon., D.C.

Edinburgo.—Memoriga Diservo pro D-ro Zamenhof okazis en la grupĉambro, Synod Hall, la 6an de Majo, je 6.30a p.t.m. S-ro Rae prezidis kaj esprimis bedaŭron pro la malĉeesto de S-ro Warden. S-ro Page legis la vortojn, kiujn jam skribis S-ro Warden kaj kiujn li mem elparolis ĉe simila servo en Londono. Granda nombro ĉeestis, kaj ĉiu sidloko estis okupita.—G. S.

Southend-on-Sea.—Esperanto Class for beginners, just starting. For particulars, call (or write, enclosing stamp) to T. Sweetlove, 1, Grange-gardens.

York.—La 26an de Aprilo okazis memoriga kunveno al D-ro Zamenhof. Nia prezidanto, S-ro L. A. Leadley, parolis pri la karaktero kaj laboro de la mortinto kaj S-ro Adamson deklamis "La Vojo." La jena rezolucio ni sendis al S-ino Zamenhof, pere de U.E.A.:—"La Jorka Esperanta Societo, eksciiginte kun la plej profunda bedaŭro pri la morto de nia altestimata kaj riverencata majstro, partoprenas solenan memorigan kunvenon, kaj sendas al S-ino Zamenhof kaj la parencoj de la Doktoro sian veran simpatian. La perdo al la Esperantistaro estas neriparebla kaj neesprimebla, sed ni fidu al la nepra kaj daŭra sukceso de la laboroj de la forpasinto, kiuj neniam pereos. Ripozu li nun pace; laboru ni senlace."

Ankoraŭ du novaj kursoj en la regiono: nia samideano, S-ino Adamson, enkondukis Esperanton en sian privatan lernejon en Acomb, ĝin instruante al la pli aĝaj infanoj. Ŝi ankaŭ ĵus komencis kurson por geinfanoj pro la persista petado de la estontaj Esperantistoj mem. Jam aliĝis al tiu kurso 20.

Kun Bedaŭro kaj Kora Simpatio.

Ni ĵus eksciis pri la morto la 20an de Aprilo en Diĵono de la edzino de nia eminenta samideano, S-ro Emile Boirac, Rektoro de la Universitato kaj Prezidanto de nia Lingva Komitato. La morto tre subite ŝin frapis en la momento, kiam ŝi eliris kunsidon de Sinjorinoj de la Ruĝa Kruco, kies Prezidentino ŝi estis.

Al li kaj al lia familio ni respekte esprimas la plej sincerajn kondolencojn.

B.E.A. Annual General Meeting.

HELD AT ST. BRIDE'S INSTITUTE, LUDGATE CIRCUS,
LONDON, E.C., ON SATURDAY, 5TH MAY, 1917,
AT 3 P.M.

Before commencing the business of the Meeting, the President, Mr. J. Mabon Warden, referred to the irreparable loss which the cause of Esperanto has sustained by the death of Dr. Zamenhof, and on his proposal the Meeting rose in token of respect for the memory of Dr. Zamenhof, and of other *samideanoj* who have passed away during the year.

Scrutineers.—Miss M. L. Blake and Mr. William Phillimore were elected scrutineers of the Ballot Lists.

Correspondence.—Letters of regret on account of absence were read from Mr. J. J. Boutwood, J.P. (Hastings), Mr. C. E. Cowper (Deal), and Sergt. C. J. Cox, a vice-president (Grantham).

Annual Report and Balance Sheet.—The President briefly reviewed the progress of the movement in the past year. He touched in turn on the York Congress, the doings of the Federation and the Groups, the Government Modern Languages Committee (at which Dr. Pollen had attended and testified on behalf of the Association on 4th inst.), the Eccles Experiment, Mr. Callard's motion before the Court of Common Council, the Esperanto Experiment conducted by Mr. Marshall, etc.

Mr. J. Applebaum called the attention of the Meeting to the need for closer touch between the B.E.A. and the Federations.

The adoption of the Report and Balance Sheet was then carried unanimously.

Auditors.—It was proposed, seconded, and carried unanimously, that Messrs. Chas. Comins & Co. be thanked for their work as Honorary Auditors in the past year, and asked if they would consent to continue their services in the coming year.

Guarantee Fund, 1907.—The Hon. Treasurer, Mr. Bertram Chatterton, reviewed the financial situation, and explained the working of the Guarantee Fund. He stated that £4,220 had already been guaranteed for the present year, but that a further sum of at least £710 was necessary to make these guarantees operative. The Meeting readily responded to his appeal by fresh guarantees (including an additional sum of £200 from Dr. Pollen), and in a short time the sum guaranteed for 1917 stood at £5,200. Thanks were expressed to those who had thus generously guaranteed the financial position of the Association for another year, and it was hoped that many further members and friends would lighten the burden on their shoulders by themselves becoming Guarantors.

Proposed Change of Articles of Association.—The special resolution on this matter (see page 36 of "B.E.," April, 1917), after some discussion, was dropped.

Bolingbroke-Mudie Memorial Fund.—Mr. Bertram Chatterton announced that subscriptions had been received amounting to £280 4s. 6d.

A Draft Declaration of Trust was read and considered, and unanimously approved. The thanks of the Association were conveyed by the President to Mr. C. Mercer Hollis, the Hon. Solicitor, for his kind services in the preparation of the Trust Deed.

Meeting in Honour of Dr. Zamenhof.—It was proposed by Mr. H. A. Luyken, and carried unanimously,

"Ke la Konsilantaro de la B.E.A. estu petata aranĝi grandan Publikan Kunvenon, okazontan en Londona Ĉambrego por dece honori la memoron de D-ro Zamenhof. Al tiu kunveno estu invitataj reprezentantoj de Societoj kaj Movadoj en harmonio kun la celoj de nia mortinta Majstro; kaj kelkaj eminentaj liaj samreligianoj."

Ballot Lists.—The Scrutineers presented the Report of the Ballot Lists, and declared the voting to have resulted in the election of all the nominees as already published.

Guarantee Fund.—Mr. B. E. Long brought under the notice of the Association a proposal to change the basis of the Guarantee Fund; but on the suggestion of the President agreed to prepare a full statement to be issued to all the guarantors, who would be invited to express their opinions on the matter.

Vote of Thanks.—A vote of thanks to the Chairman for his conduct of the Meeting was carried unanimously.

About 150 members were present from the London district and from the Provinces. Among them were Mr. J. Applebaum, President of the Lancashire and Cheshire Federation, Mr. J. Merchant, of Sheffield, Mrs. D. Bellamy Jones, recently arrived from Zanzibar, and Mrs. N. Smith, of Hastings.

A Meeting of the new council was held the same evening at 8.15, at the B.E.A. Office, 17, Hart-street, W.C., when the various committees were appointed for the year.

Guarantee Supplementary Fund.

Brought forward	£20	6	1
Baumgartner, J., She field	0	2	6
Espto. No. 8820	4	4	0
Goodale, E. J., London	1	0	0
Hamel, Miss B., Nottingham	0	5	0
Honeysett, A., London	0	5	0
Jones, Mrs. D. E., London	1	0	0
Swan, Miss A. M., Bootle...	0	10	0
Robertson, R., London	1	5	0

Total to May 30 ... £28 17 7

Total needed ... £44

B.E.A. Guarantors, 1917.

Brought forward	£4,210	Hudson, T. C., London	£10	Rackley, J., London	£10
Anderson, Mr. W. R. (total £30)	20	Jayne, E. Keeves, London (total £30)	10	Rel, T. J., Edgware (total £20)	10
Applebaum, J., Liverpool (total £50)	20	Johnstone, Dr. G. Jameson, Dublin	30	Robertson, R., London	40
Barnicoat, D. M., London	10	Jones, Dr. D. Rhys, Cardiff	20	Sefer, Miss Adela, London	10
Baxter, J. G., Liverpool	10	Lawrence, Miss E. A., London (total £30)	10	Sheffield Esperanto Society	20
Bellamy-Jones, Mrs. L. T., London	50	Lewis, Mrs. J., London	20	Simpson, Mr. and Mrs. T., London	20
Bredall, J., F.R.G.S., London (total £70)	20	Liverpool Esperanto Society	30	Smith, Mrs. N. F., St. Leonards-on-Sea	120
Ca vert, J. A., Bradford	10	Lockington, A. H., Bristol	10	(total £140)	120
Campbell, G. W., London (total £20)	10	Läders, Mrs. J. S., Philadelphia	20	Taylor, S. H., London	20
Clark, G. F. H., Wynberg, S.A.	20	Merchant, Joan, Sheffield	60	Whitaker, J., Bath	10
Cox, Sergt. G. J., Grantham	10	Moscheles, Mrs., London	30	Worsnop, C. H., Halifax	10
Fairman, C. A., London (total £80)	40	O'Brien, Miss E., London (total £20)	10		
Farmer, Mrs. E.	20	Parker, G. H., London	10		
Flügel, Mrs. M., Reigate	100	Phillimore, W., London	50		
Hayes, C. F., London	20	Pollen, Dr. J., C.I.E., London (total £700)	200		

Total on May 30 ... £5,360

The British Esperanto Association (Inc.).

EXTRACT FROM RULES.—"If no objection shall be lodged within fourteen days, the Secretary shall inform the candidate that he is admitted as a member."

CANDIDATES FOR MEMBERSHIP.

DAVID ALLAN, 10, Holly-grove, Seaforth, Liverpool; AUSTIN ATKINSON, 404, Uxbridge-road, W.12; HENRY W. BRAITHWAITE, 12, Wilmington-avenue, Chiswick, W.4; J. H. CADELL, Private 16377, A.A.M.C., "A.I.F."; JAMES COUPER, 1, Knowe-terrace, Lambhill, Glasgow; THOMAS W. HANCOCK, 25, Glengall-road, Peckham, S.E.15; A. J. LEVINE, 18, Warwick-street, Glasgow; JAMES M. McDONALD, 160, Skene-street West, Aberdeen; JAMES MCPHERSON, JUN., 22, Dalmeny-street, Oatlands, Glasgow; DAVID L. MATTHEWS, 72, Westwood-terrace, Albemarle-road, York; Mrs. MAY S. MILLER, 41, Cluny-drive, Edinburgh; W. M. MILLER, "Maybank," Kirkintilloch-road, Bishopbriggs, Glasgow; WALTER OKINES, 37, Middleton-road, Battersea, S.W.11; FREDERICK A. PICKWORTH, 70, Highfield-road, Dartford; JOHN W. SHRIGLEY, 3, Fox Hill Gardens, Upper Norwood, S.E.19; Mrs. ANNIE SOLOMONS, 74, Feilden-street, Blackburn; WILLIAM C. STEWART, 105, Clyde-street, Anderston, Glasgow; ELLEN THOMPSON, Bramwood House, Clarendon-crescent, Eccles; Miss ANNIE E. WARDEN, 41, Cluny-drive, Edinburgh; JAMES WATT, 23, Thornwood-drive, Partick W., Glasgow.

PASSED PRELIMINARY EXAMINATION.

*Miss E. EDWARDS, *CHARLES DALTON, *PERCY L. HEDLEY, Miss M. HELLAWELL, Huddersfield; *RICHARD THOMPSON, *JAMES CLEGG, FRED HOWARTH, Clayton-le-Moors; *Miss E. HAYES, Miss EDITH COOKSON, JAMES U. OPENSHAW, Miss H. TRICKETT, Miss M. THOMPSON, Blackburn; *Miss A. FOLEY, Miss M. JONES, Miss J. RAILLEY, Bolton; *Miss BARBARA NISBET, *Miss MAGGIE H. BELL, *Miss BARBARA HENDERSON, Edinburgh; *Miss ANNIE D. GIBSON, *Miss MAGGIE S. C. McNAB, M.A., *Miss ELISA B. MILNE, *Miss ELIZA TAYLOR, *Miss CATHERINE M. T. GARRICK, M.A., *Miss HELEN J. KINGHORN, Leith.

PASSED ADVANCED EXAMINATION.

*Miss NELLIE CLAYTON, *Mrs. M. SIDEBOTTOM, Accrington; V. PICKUP, ANDREW CATTERALL, Bolton; F. F. ETCHHELLS, Poole, Dorset; *Mrs. E. M. KENDRICK, King's Lynn.

NEW DELEGATE COUNCILLORS.

Liverpool.—J. D. APPLEBAUM. Bradford.—J. A. CALVERT.

* Denotes that the candidate has passed with distinction.

The Examinations Committee begs to announce that on Monday, June 11, at the offices of the Association, 17, Hart-street, London, W.C., will be held an *Examination for the Preliminary Certificate*, at 7 p.m., and on Tuesday, June 12, an *Examination for the Advanced Certificate*, at 6.30 p.m. Candidates should intimate as soon as possible their intention to be present.

Council Meeting, B.E.A.

Notice is hereby given that the next meeting of the Council will be held on Monday, June 18, 1917, at the Offices of the Association, 17, Hart-street, London, W.C.1, at 6 p.m., and the following meeting on Monday, July 16, at the same time and place.

AGENDA.

Financial Statement.

Consideration of proposal by Mr. Rhodes Marriott to create a Permanent Reserve Fund.

Proposed meeting in memory of Dr. Zamenhof.

Correspondence and other business.

MONTAGU C. BUTLER, Acting Secretary.

Fako de Korespondado Internacia (F.K.I.).

Sub tiu ĉi rubriko oni enpresas malgrandajn anoncojn de tiuj el niaj legantoj, kiuj deziras korespondadi kun alilanduloj. Ĉiu anoncanto devas pagi ses pencojn (25 spesdekojn) por trilinea enpresaĵo kiel sube (pli ol tri linioj po tri pencoj por ĉia komencita linio); ĉiu MEMBRO de la Asocio havas la rajton fari unu enpresaĵon senpage. *Bonvolu skribi legeble, rekte al la Redakcio.*

781. Melbourne (Australia).—S-ro Pudney, Box 340, deziras poŝtkartojn kaj leterojn pri komercaĵaj aŭ amikaj aferoj de gefratoj el ĉiuj landoj, precipe el Eŭropo, Usono, kaj Japanujo. Ĉiam respondos. (151)

804. London, N.W. 1 (Anglujo).—S-ro E. B. Harris, 5, Sussex-place, Regent's Park, deziras aĉeti glumarkojn ĉiuspecajn pri Esperantaj Societoj, Kongresoj, k.t.p. (150)

809. Paigayala (Ceylon).—S-ro P. Don Paul, "Philanne," deziras korespondi per leteroj kaj interŝanĝas p.kartojn, p.markojn, ptoĝrafiaĵojn, k.t.p., kun francaj; anglajn leterojn li preferas nur en angla lingvo.

Council Meeting, B.E.A.

Held at the offices of the Association on Monday, May 14, 1917, at 6 p.m. Present: Dr. Pollen (Chairman), Miss Blake, Mr. J. Bredall, Mr. Bertram Chatterton, Mr. C. A. Fairman, Colonel W. A. Gale, Mr. F. A. Goodliffe, Miss Henningsen, Mr. G. Mercer Hollis, Miss C. M. Holmes, Mr. B. E. Long, Miss E. O'Brien, Mr. F. M. Sexton, Mr. G. Stuart-Menteth. In Attendance: Mr. E. A. Millidge, the Acting Secretary.

Only the following items of the discussion were of general interest:—

Permanent Reserve Fund.—A letter was read from Mr. Rhodes Marriott, proposing the following resolutions:—

"That the members of the British Esperanto Association be invited to make annual donations for the purpose of establishing a PERMANENT RESERVE FUND, which shall be kept quite apart from the Guarantee Fund.

"That the donations and income arising from such donations shall not be employed for any other purpose than that of investment until the said Fund shall reach a total of £2,000.

"That when this sum has been reached, the income arising therefrom may, if thought desirable by the general body of members assembled at an Annual Meeting or at an Extraordinary General Meeting, be employed in such manner as they may direct for the benefit of the Association."

It was decided to postpone consideration of the matter until the June Meeting of Council, when it was hoped that opinions of provincial Councillors would be available.

Portrait of Zamenhof.—Consideration of a proposal by Mr. G. S. Schleich, that the Association should publish for sale a large portrait of Dr. Zamenhof, was postponed till the June Meeting, so that comparison might be made of the various photos available.

NOVAJ LIBROJ.

	Afrank e.	ŝ.	p.
Komplementa Rus-Esperanta Vortaro (230 pg.).			
V. don Ŝmurlo	3	2	
Esperantaj Poemoj (28 pg.)	0	6	
Kantfolio (Esperantaĵoj, 8 pg.) 9p. por dek du	0	1½	
La Kristana Societo de Amikoj, Esperantigita			
de Henry van Etten (12 pg.)	0	1½	

New Postcards.—An entirely new series (S.R.M.) of very striking postcards issued by the COMMON COMMERCIAL LANGUAGE COMMITTEE. We strongly recommend them for all kinds of general propaganda. Obtainable from B.E.A. at 1s. 8½d. per 100 for Nos. 1, 2, and 3 (1½d. for 5), and 2s. 2½d. per 100 for No. 6 (1½d. for 4), all post free.